

UNA HISENDA DEL BAIX GAIÀ A LA 1ª MEITAT DEL SEGLE XIX (1830-1851)

A darreries del segle xvii s'establi a Altafulla Francesc Vives, fill de Vila-rodona, els descendents del qual arrelaren a la vila i constituïren un patrimoni remarcable, repartit pels termes històrics d'Altafulla, la Canonja, Ferran, Tamarit, Tarragona i el Territori de Tarragona, del qual considerarem la part ubicada al Baix Gaià.

LES FONTS

Els documents emprats en la realització d'aquest article se serveixen a l'Arxiu Ixart, d'Altafulla. De manera preferent han estat utilitzats:

a) L'inventari dels béns de Mª Antònia Vives i Gavella, confeccionat a Barcelona els dies 18 de gener, 13 de febrer i 12 de març del 1830 pel notari Joan Prats.

b) La declaració de Josep-Francesc Ixart i Pi dels béns familiars, feta el 12 de març del 1841, per a l'estadística provincial.

c) Els comptes conservats de l'administració de la hisenda els quals corresponen als mesos compresos entre l'1 de febrer del 1831 i el 31 d'octubre del 1832, l'1 de juliol del 1834 i el 30 de juny del 1835, l'1 de juliol del 1836 i el 30 de setembre del 1838, i l'1 d'octubre del 1838 i el 31 de desembre del 1840.

d) El conjunt de 72 cartes de l'administrador de la hisenda, Martí Boronat, escrites entre l'any 1839 i el 1851, on es dona compte al propietari de l'administració de les finques de Ferran, Tamarit i Altafulla.

e) Els contractes d'arrendament de les terres.

Altapalla y Mayy 17 & 1849

P. A 18 Mayy 1849 P. 8.

Molt S^{ra} mea Sabia Com Dille
untes barem p^{ra} Ram y la Prola et
duana i dies tambe entregat Bogua
etexas a ordi y beura lo q^e val la guera
tera a Parols q^e barem du parami. p^a la
ora present nos presenta cap Comprado
p^a lo canam mani y dispoñi a don Servid^r

Marti Boronat

Carton

Dia 13 & Mayy --- 3 tornats --- 7 ff 10 r.
dun chich a 3rd. --- 3 tornats --- " 9 "
a donas al Anton p^a lo seu treball - 4 " "

11 \$ 19 "

Carta de l'administrador Marti Boronat.

LA HISENDA L'ANY 1830

L'inventari que, com a pare i administrador dels béns dels seus fills, manà fer Josep-Francesc Ixart i Pi, de les propietats de la seva esposa Mª Antònia Vives i Gavella —pubilla de Casa Vives— en produir-se la seva mort a Barcelona el 30 de desembre del 1829, ens permet conèixer amb tota exactitud el patrimoni dels Vives al començament de la dècada dels anys trenta del segle XIX. La distribució de les propietats, pel que fa al Baix Gaià, és com segueix:

Terme de Ferran

1. 40 jornals, coneguts com el Mas d'en Ponç, dels quals 3 són d'horta, 16 de vinya i la resta garriga.

Terme de Tamarit

2. 1,5 jornals d'horta, amb caseta i sínia, a la partida dels Horts de Mar.
3. 4 jornals d'horta a la partida dels Horts de Mar.
4. 1,25 jornals d'horta, anomenats d'en Foguet, a la partida del Vinyet.
5. 1 jornal d'horta; partida del Moli del Pas o del Sorral.

Terme d'Altafulla

6. 6 jornals d'horta amb una porció petita de muntanya; partida del Gaià.
7. 1 jornal d'horta; partida de la Parellada.
8. 3 jornals de secà, amb era i pallissa; partida Darrerera el Castell.
9. 1,25 jornals de secà, anomenats Parada de sota la muralla.
10. 2,5 jornals de vinya; partida de la Carretera.
11. 2 jornals de vinya, dits la Boada.
12. 2,5 jornals de vinya, coneguts com del Marge; partida de la Rasa.
13. 2 jornals de vinya, anomenats els Oliverets; partida de la Rasa.
14. 1 jornal de vinya, dita del Mosso; partida de la Rasa.
15. 3 jornals de vinya, coneguts com de la Llarga; partida de la Rasa.
16. 4,5 jornals de vinya i garrofers; partida Coll de Pins.
17. 4 jornals de garriga amb 60 garrofers i algunes oliveres; partida de la Muntanya de Sant Antoni.
18. 5 jornals de vinya i oliveres; partida del Roquissar.
19. 1 jornal de garroferar; partida de la Pedrera.

20. 2 jornals, coneguts com els Garroferets, un de vinya i l'altre amb 12 garrofers i 22 oliveres.
21. Casa, c. del Forn.
22. Casa, c. de la Riba, 11.
23. Casa, c. del Trull, 10.
24. Casa, c. del Trull, 9.
25. Casa, c. Major, 7.
26. Casa, c. de Baix, 40.
27. Casa, c. de Dalt, 5.
28. Casa, c. de Dalt, 1.
29. Casa, c. de Dalt, 6.
30. Magatzem a les Botigues de Mar.

En conjunt una vintena de finques rústiques i una desena d'urbanes que aplegaven 88,5 jornals de terra —dels quals 17,5 eren d'horta i 39,5 de vinya—, 9 cases i 1 magatzem.

EXPLOTACIÓ DE LA HISENDA

Els contractes d'arrendament i parceria conservats permeten dir que les terres de Ferran, com també les hortes d'en Foguet i del Moli del Pas a Tamarit, eren arrendades; els dos horts tamaritencs, a la partida dels Horts de Mar, eren portats a mitges.

Pel que fa a les terres d'Altafulla, les hortes eren arrendades mentre que l'explotació de la resta de les finques la duia directament el propietari mitjançant l'administrador.

Les cases i el magatzem, tret de la casa pairal del carrer del Forn, eren llogats.

Els tres jornals d'horta de Ferran, conjuntament amb els horts d'en Foguet i del Moli del Pas, foren arrendats a Joan Ramon, de Ferran, de l'1 de novembre del 1831 al 30 d'octubre del 1835, pel preu de 156 ll. 13 s. i 4 d. anuals. Aquestes tres finques, de l'1 de novembre del 1840 fins al 30 d'octubre del 1845, les aconseguí arrendar Joan Argilagué, també de Ferran, per 129 lliures l'any la qual cosa equival a una disminució de quelcom més de 27 lliures anuals respecte del contracte anterior.

Les hortes de la partida tamaritenca dels Horts de Mar, foren donades a mitges l'1 de novembre del 1844, a Sebastià Ramon, d'Altafulla.

Quadre núm. 1. *Explotació de la hisenda Vives d'Altafulla en lliures, sous i diners. Entrades.*

Conceptes	1-2-1831 a 31-10-1832	1-7-1834 a 30-6-1835	1-7-1836 a 30-9-1838	1-10-1838 a 21-12-1840	Totals
Arrendaments					
cases	110 — 1 — 3	30 — 15 — 6	159 — 13 — 3	4 — 10 —	305 — —
magatzem	6 — 10 — 9	2 — 16 — 3	13 — 2 — 6		22 — 9 — 6
terres	233 — 5 — 7	125 — 14 — 6	718 — 15 — 7	709 — 3 — 9	1.786 — 19 — 5
Venda fruits					
blat	31 — 14 — 8	4 — 2 —			35 — 16 — 8
cànem	322 — — 10	73 — 16 — 6			395 — 17 — 4
favons	14 — 19 — 2				14 — 19 — 2
fesols	89 — 16 — 9			24 — 6 — 11	114 — 3 — 8
oli	86 — 6 —		135 — 14 — 1		222 — — 1
ordi	120 — 5 —		4 — 17 — 6	17 — 16 — 3	142 — 18 — 9
vi	446 — 10 — 7	158 — 10 — 7	917 — 2 — 2	113 — 5 —	1.635 — 8 — 4
Lliurat per l'administrador		32 — 18 — 1	559 — 11 —	1.128 — 12 — 8	1.721 — 1 — 9
Totals	1.461 — 10 — 7	428 — 13 — 5	2.508 — 16 — 1	1.997 — 14 — 7	6.396 — 14 — 8

RENDIBILITAT DE LA HISENDA

En els quatre períodes —la documentació dels quals posseïm— d'administració de la hisenda i que apleguen un total de 87 mesos, es registrà, per conceptes diversos, una entrada de 6.396 ll. 14 s. i 8 d. i una sortida de 1.921 ll. 3 s. i 7 d., amb una diferència entre ambdues quantitats de 4.475 ll. 11 s. i 1 d. que, dividida pels 87 mesos, deixa a la lliure disposició del propietari una renda mitjana mensual de 51 ll. 8 s. i 9 d.

Pel que fa a les entrades, els arrendaments equivalen, amb 2.114 ll. 8 s. i 11 d., al 33,05 per 100, mentre que la venda de fruits (dins d'aquesta partida incloem els diners lliurats per l'administrador) representa, amb 4.282 ll. 5 s. i 9 d., el 66,95 per 100.

En el capítol de les despeses, el primer lloc l'ocupa l'explotació de la hisenda —954 ll. 6 s. i 1 d.—, el segon les contribucions —526 ll. 17 s. i 10 d.—, el tercer la conservació de la hisenda —328 ll. 7 s. i 9 d.— i el darrer la resta de les despeses amb 111 ll. 11 s. i 11 d. Pel que fa a les contribucions, cal destacar que el període conflictiu de la primera carlinada implicà una exportació extraordinària de 105 ll. 9 s. i 10 d. que en altres circumstàncies hauria incrementat el benefici de la hisenda. Respecte de les despeses de conservació i millora de l'heretat, es lliuraren 107 ll. 5 s. i 3 d. al fuster, i 221 ll. 1 s. i 8 d. al paleta.

ELS PREUS

Els comptes i les cartes de l'administrador Boronat han permès conèixer una sèrie de preus els quals figuren en el quadre núm. 3.

S'ha de remarcar que del 1839 al 1851 els jornals a Altafulla es mantingueren estabilitzats en 5 rals per als homes, 3 rals per als xics i 2 rals per a les dones. És a dir, que durant aquests anys la mesada dels altafullencs, quan tenien la sort de treballar, girava entorn dels 125 rals per als homes, 75 rals per als xics i 50 rals per a les dones.

També trobem estabilitzats en 8 rals mensuals els lloguers de les cases la qual cosa vol dir que, per fer-los efectius, un home havia de treballar dos dies i una dona quatre.

Malgrat que no disposem dels preus de molts productes, els que tenim són suficients per permetre adonar-nos que, mentre els salaris i els lloguers de les cases romanen estables, els preus dels fruits, en canvi, puguen. Així, els favons passen de 32 rals a 40, els fesols de 51

Quadre núm. 2. *Explotació de la hisenda Vives d'Altafulla en lliures, sous i diners. Sortides.*

Conceptes	1-2-1831 a 31-10-832	1-7-1834 a 30-6-1835	1-7-1836 a 30-9-1838	1-10-1838 a 31-12-1840	Totals
Almoines			1 — 10 —		1 — 10 —
Animals		84 — 13 — 2			84 — 13 — 2
Aniversaris				1 — —	1 — —
Arrendaments				5 — 12 —	5 — 12 — 6
Boters	22 — 16 — 7	14 — 1 —	45 — — 3	11 — 14 — 10	93 — 12 — 8
Contribucions Ext.					
Altafulla			78 — 18 — 6		78 — 18 — 6
Ferran			2 — 7 — 2	13 — 12 — 2	15 — 19 — 4
Tamarit			3 — 9 — 6	7 — 2 — 6	10 — 12 —
Contribucions Ord.					
Altafulla	89 — 9 — 8	12 — 6 — 4	83 — 11 — 5	78 — 1 — 2	163 — 10 — 1
Ferran	17 — 11 — 2	17 — 13 — 3	44 — 16 —	25 — 10 — 4	105 — 8 — 9
Tamarit	12 — 19 — 4	7 — 4 — 6	14 — 4 —	12 — 11 —	46 — 18 — 10
Despeses comunals				2 — 4 — 8	2 — 4 — 8
Despeses propietaris			3 — 12 —		3 — 12 —
Estris	3 — —		— 18 — 9	1 — 3 — 6	5 — 2 — 3
Fems	12 — 6 — 4	5 — 12 — 6			17 — 19 — 10
Fuster	30 — 16 — 11		43 — 16 —	32 — 12 — 4	107 — 5 — 3
Llavors	63 — 5 — 5	13 — 19 —	3 — 15 —	35 — 11 —	116 — 10 — 5
Jornals	65 — 9 — 3		235 — 3 — 3		300 — 12 — 6
Notari		24 — 2 — 9			24 — 2 — 9
Paleta	135 — 18 — 6	78 — 13 — 2	6 — 10 —		221 — 1 — 8
Portatge		1 — 6 — 2	1 — 8 — 1		2 — 14 — 3
Varis	15 — 1 — 2	212 — 17 — 2	110 — 1 — 3	74 — 3 — 1	412 — 2 — 8
Totals	468 — 13 — 6	472 — 9 —	679 — 1 — 2	300 — — 1	1.921 — 3 — 7

Quadre núm. 3. Preus d'Altafulla en rals (1831-1851)

Anys	jornal home	jornal dona	jornal xic	jornal paleta	favons quartera	fesols quartera	ordi quartera	oli quartà	llavor cànem quartera	garrofes quintar	xollar matxo	lloguer casa	viatges c - g
1831	4				32	51	24					8	2 3
1832						48	23					8	
1835												8	
1839	5	2										8	
1840	5	2	3		40		28	10				8	
1841	5	2	3	8			33	12				8	
1849	5	2	3				26	16	88	12	4	8	
1850	5	2	3				30				4	8	
1851	5	2				69	32					8	

rals a 69, l'ordi de 24 a 32 i l'oli de 10 a 16, amb augments, respectivament, del 125, 137, 133 i 160 per 100. Tot plegat equival a una pèrdua del poder adquisitiu de l'ordre d'un 35 per 100.

Crida l'atenció el preu elevat dels viatges ja que anar i tornar d'Altafulla a Tarragona costava 4 ó 6 rals, segons si el seient era de caruatge o de galera. Si considerem, i ho fem a la baixa, que 5 rals poden equivaler a la vint-i-cinquena part d'un mes de salari mínim interprofessional, ens trobarem que, aleshores, anar i tornar d'Altafulla a Tarragona costava 1.700 ptes. quan avui hom pot fer-ho per 85 ptes.

CONCLUSIONS

1. La hisenda de la família Vives al Baix Gaià als anys trenta del segle XIX estava constituïda per 88,5 jornals de terra, 9 cases i 1 magatzem.

2. L'heretat, del 1831 al 1840, produí quasi 6.400 lliures les quals, en els nostres dies, equivaldrien a uns vint-i-cinc milions de pessetes.

3. L'administració, explotació, conservació, les millores de la hisenda i el pagament de contribucions ordinàries i extraordinàries comportà una despesa de 1.921 lliures, corresponent al 30 per 100 de les entrades.

4. Durant els 87 mesos estudiats, l'heretat deixà al seu propietari un líquit net de 4.475 lliures, és a dir, una mitjana mensual de 51 lliures que, en l'actualitat, vindrien a ser unes dues-centes mil pessetes.

5. A Altafulla, del 1839 al 1851, els jornals es mantingueren estables.

6. Tampoc no experimentaren variació els lloguers de les cases.

7. Els preus del articles —favons, fesols, ordi, oli— sofriren un augment del 35 per 100 la qual cosa vol dir que el poder adquisitiu dels altafullencs, especialment el de les classes populars, minvà en un percentatge equivalent, ja que els jornals no s'incrementaren.

SALVADOR-J. ROVIRA I GÓMEZ